

Paahde Life -hankkeen hämähäkkikartoitukset paahdekohteilla
Hailuodossa, Siikajoella ja Uudessakaarlepyyssä vuonna 2014

Niclas Fritzén

Faunatican raportteja 20/2016

Päiväys: 25.4.2016
Kirjoittaja: Niclas Fritzén
Toimittaja: Elina Manninen

Kannen kuva: Silmälläpidettävän sulkasusihämähäkin (*Pardosa plumipes*) elinympäristöä Tauvon Munahiedan rannalla. Laji esiintyy EU:n alueella vain Perämeren hiekkarannoilla. (kuva: Kari Nupponen 29.6.2015).

Valokuvat: © 2016 / Faunatica Oy
Karttakuvat: © 2016 / Faunatica Oy
Pohjakartat ja ilmakuvat: © Maanmittauslaitos

Kiitokset: Päivi Virnes (Metsähallitus)

Espoo 2016

Suosittellemme viittaamaan tähän raporttiin seuraavasti:

Fritzén, N. 2016: Paahde Life -hankkeen hämähäkkikartoitukset paahdekohteilla Hailuodossa, Siikajoella ja Uudessakaarlepyyssä vuonna 2014. Paahde Life (LIFE13NAT/FI/000099). – Faunatican raportteja 20/2016. 6 s.

Hämähäkkikartoitukset Hailuodossa, Siikajoella ja Uudessakaarlepyyssä vuonna 2014

Paahde Life (LIFE13NAT/FI/000099)

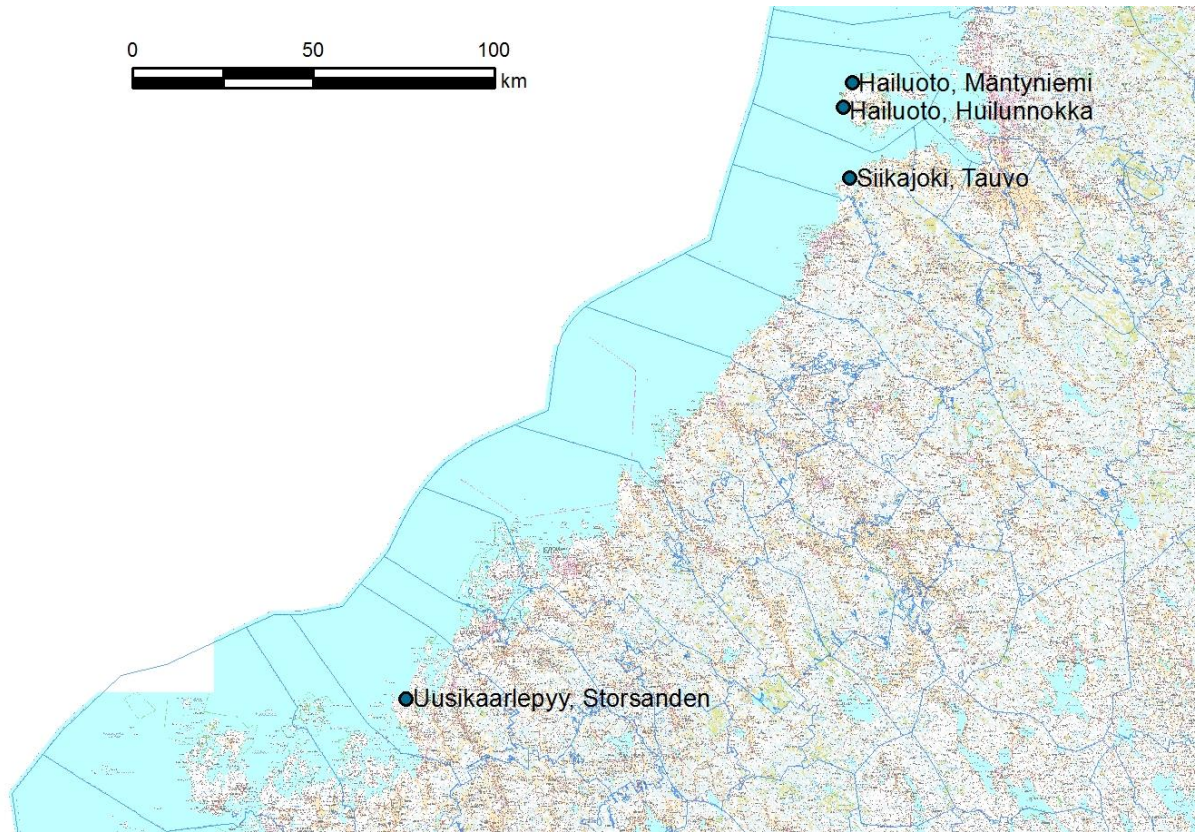
JOHDANTO

Paahde Life on Metsähallituksessa vuonna 2014 alkanut paahdeympäristöjen ennallistamis- ja hoitohanke, jonka tavoitteena on uhanalaistuvan paahdelajiston elinolojen parantaminen. Hankkeessa on mukana yhteensä 69 paahdealuetta tai sellaiseksi kunnostettavaa kohdetta, jotka sijaitsevat eri puolilla Suomea, osin Metsähallituksen hallinnassa olevilla mailla ja osin yksityisillä suojelualueilla (Metsähallitus 2015). Kohteiden tilaa ja arvoa paahdeympäristöinä parannetaan erilaisilla avoimuutta lisäävillä käsittelyillä, kuten luonnonhoidollisilla poltoilla, puuston raivauksilla ja maanpinnan harauksella, sekä vieraslajien poistolla ja uhanalaisten lajien siirtoistutuksilla.

Selkärangatonlajiston kartoituksia tehdään kaikkiaan 17 hankekohteella. Lajistokartoitusten tarkoituksena on selvittää kunnostus- ja hoitotoimien vaikutuksia uhanalaisten ja muiden huomionarvoisten paahdelajien esiintymiseen. Tulosten perusteella arvioidaan kohteilla tarvittavat jatkotoimet paahdeympäristöjen tilan ylläpitämiseksi ja kohentamiseksi.

Vuonna 2014 Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelut kartoitti Hämähäkkejä Paahde Life -hankkeen kohteilla Hailuodon Mäntyniemessä ja Huilunnokassa, Siikajoen Tavossa sekä Uudenkaarlepyyn Storsandenissa (kuva 1).

Kartoitettujen paahdealueiden hämähäkkifaunoja tunnetaan hyvin vaihtelevasti. Kohteissa ei ole aikaisemmin tehty varsinaisia hämähäkkiselvityksiä. Suomen paahdealueisiin on kuitenkin kohdistunut useita toistaiseksi julkaisemattomia selvityksiä v. 2000 jälkeen, joiden tiedot on tallennettu Hämähäkkityöryhmän ylläpitämään Suomen hämähäkkiatlaksen (Koponen ym. 2013). Kyseisen atlaksen mukaan esimerkiksi Siikajoen Tavon 10 km:n ruudusta on talletettu ainoastaan 12 lajia (eikä yhtäkään vuoden 1911 jälkeen), ja Uudenkaarlepyyn Storsandenin 10 km:n ruudusta ei ainuttakaan hämähäkkihavaintoa. Storsandenin alue oli siis ennen tätä selvitystä hämähäkkien osalta täysin tuntematon dynialue ja Tavon alue suhteellisen tuntematon. Punaisen listan lajeista on Tavosta tavattu aiemmin silmälläpidettävä (NT) dyynitäplähyyppijä (*Sitticus distinguendus*). Hailuodon hämähäkkifauna oli jokseenkin tunnettu jo ennen tätä selvitystä, mutta saarella ei ole tehty laajempia hämähäkkiselvityksiä eikä aktiivista keräilyä viimeisten 50 vuoden aikana (Suomen Hämähäkkiseura Araknon käyntiä 2012 lukuun ottamatta). Punaisen listan lajeista on Hailuodosta löydetty vaarantunut (VU) *Agelena labyrinthica* (yksi yksilö 1940-luvulla), silmälläpidettävät dyynitäplähyyppijä ja soilla esiintyvä *Pardosa maisa* sekä (hiekkä)rantojen pajukoissa piileskelevä puutteellisesti tunnettu (DD) *Singa nitidula*.

Kuva 1. Selvitysalueiden sijainnit.

MENETELMÄT

Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelut asensi vuonna 2014 kohteille kuoppapyydyksiä, jotka olivat maastossa toukokuusta syyskuuhun. Kuoppapyydyksen menetelmä on tehokkain havainnointitapa suurimmalle osalle paahdealueiden merkittävien hämähäkkiryhmien lajeista, erityisesti paikoissa, joissa kasvillisuus on matalaa. Luontopalvelut vastasi pyydysten koennasta ja materiaalin esilajittelusta, jossa hämähäkit poimittiin erilleen muusta materiaalista. Hämähäkinäytteet määritti ja tulokset tulkitsi FM Niclas Fritzén.

TULOKSET

Kerätyn aineiston perusteella lajirikkain kohde oli Siikajoen Tauvo, josta löytyi 89 lajia. Toiseksi lajirikkain oli Uusikaarlepyyn Storsanden (79 lajia). Hailuodon Mäntyniemen aineistossa oli 55 ja Huilunnokan aineistossa 39 lajia. Storsandenilla oli eniten lajeja suhteessa kerätyn aineiston kokoon, mikä viittaa siihen, että lisäselvityksessä voisi löytyä selvästi enemmän lajeja. On kuitenkin muistettava, että reuna-alueiden vaikutus lajimäärään saattaa paikoin olla suuri, riippuen pyydysrivien sijainnista.

Lajirunsaimmat heimot olivat Linyphiidae (riippuhämähäkit), Lycosidae (juoksuhamähäkit), Gnaphosidae (kivikkohämähäkit) ja Salticidae (hyppyhamähäkit). Ylivoimaisesti yksilörunsain heimo oli juoksuhamähäkit, lähinnä kahden runsaslukuisen lajin ansiosta, *Xerolycosa miniata* ja silmälläpidettävä sulkasusihämähäkki (*Pardosa plumipes*). Kyseiset lajit olivat koko selvityksen runsaslukuisimmat lajit.

Selvityksessä ei havaittu uhanalaisia lajeja. Silmälläpidettäviä lajeja havaittiin kaksi ja lisäksi kaksi puutteellisesti tunnettua hämähäkkilajia (taulukko 1). Huomionarvoisista lajeista on kerrottu tarkemmin liitteessä 1.

Aineisto sisälsi useita muita harvinaisia lajeja ja luonnontieteellisen maakunnan uusia hämähäkkihavaintoja. Monen hämähäkin seuraavan uhanalaisuusluokituksen taustaksi on tämän selvityksen myötä saatu tärkeätä uutta tietoa.

Taulukko 1. Huomionarvoisten lajien havainnot vuonna 2014 kerätystä aineistosta. NT = silmälläpidettävä, DD = puutteellisesti tunnettu (Pajunen ym. 2010).

Laji	UHEX	Havaintopaikka	Yksilöitä / kuoppapyydyksryhmä	Yksilöitä yht.
Dyynitäplähyyppijä (<i>Sitticus distinguendus</i>)	NT	Hailuoto, Huilunnokka ja Mäntyniemi	12 / ryhmä 2 7 / ryhmä 3 2 / ryhmä 4 7 / ryhmä 6 1 / ryhmä 7	29
		Siikajoki, Tauvo	1 / ryhmä 10	1
Sulkasuhämähäkki (<i>Pardosa plumipes</i>)	NT	Hailuoto, Huilunnokka ja Mäntyniemi	22 / ryhmä 2 72 / ryhmä 3 8 / ryhmä 4 24 / ryhmä 5 35 / ryhmä 6 10 / ryhmä 7	171
		Siikajoki, Tauvo	19 / ryhmä 8 305 / ryhmä 9 161 / ryhmä 10 109 / ryhmä 11 293 / ryhmä 12	887
Rantavarpuhämähäkki (<i>Argenna patula</i>)	DD	Uusikaarlepyy, Storsanden	3 / ryhmä 1	3
Soratäplähyyppijä (<i>Sitticus zimmermanni</i>)	DD	Hailuoto, Huilunnokka ja Mäntyniemi	5 / ryhmä 1 2 / ryhmä 3 1 / ryhmä 4 6 / ryhmä 5 2 / ryhmä 6 5 / ryhmä 7	21
		Siikajoki, Tauvo	6 / ryhmä 8	6

Johtopäätökset kohteiden merkityksestä punaisen listan ja paahdealueilla viihtyville hämähäkkilajeille

Selvityksen tulokset viittaavat siihen, että Uudenkaarlepyyn Storsandenin alue vaikuttaa sijaitsevan pohjoisten ja eteläisten harvinaisuuksien välisessä tyhjiössä. Esimerkiksi yksikään Pohjanmaan

hiekkarannoille tyypillisistä erikoisuuksista (sulkasusihämähäkki, dyynitäplähyyppijä tai soratäplähyyppijä) ei löytynyt täältä. Selvityksen perusteella alue ei vaikuta olevan valtakunnallisesti tärkeä hämähäkkialue, lukuun ottamatta mahdollisesti puutteellisesti tunnettua rantavarpuhämähäkkiä, joka kuitenkin saattaa olla luultua yleisempi Pohjanmaan rannikon rantalaji. Sen sijaan alue on lajirikas sekä alueellisesti arvokas ja tärkeä toimien monien lajien levinneisyysalueen pohjoisimpana ja muutamien lajien Rannikko-Pohjanmaan ainoana esiintymispaikkana. Mainitsemisen arvoisia paahdealueilla viihtyviä lajeja ovat mm. *Micaria silesiaca*, *Zelotes longipes*, *Sitticus saltator*, *Xysticus sabulosus* ja *Cheiracanthium virescens* (eteläinen laji, jonka lähin esiintymä on Yyterissä). Muita harvinaisia, mutta kosteampien ympäristöjen lajeja ovat mm. *Araeoncus crassiceps* ja *Gongylidiellum murcidum*.

Siikajoen Tauvosta löytyivät kaikki Pohjois-Pohjanmaan rannikon hiekkaisille alueille tyypilliset punaisen listan hämähäkkilajit. Tauvon pyydyksissä yli puolet hämähäkkiyksilöistä oli sulkasusihämähäkkejä, joka oli alueen ylivoimaisesti runsaslukuisin laji. Tämän selvityksen myötä Tauvo on puutteellisesti tunnetun soratäplähyyppijän eteläisin tunnettu esiintymä. Muita paahteisten paikkojen lajeja olivat levinneisyytensä pohjoisrajalla esiintyvät hämähäkit kuten *Sitticus saltator*, *Zelotes longipes* ja *Drassyllus pusillus*. Kosteiden tai muiden ympäristöjen harvinaisia lajeja löytyi muutama, mm. *Erigone dentigera* (rannikkopainotteinen laji, josta jonkun verran vanhoja löytöjä, mutta vain kuusi havaintoa jaksolta 1975–1999 eikä yhtään tuoreempaa), *Araeoncus crassiceps* (Suomen pohjoisin löytö) ja *Araeoncus humilis* (Suomen pohjoisin löytö ja ainoastaan Kalajoelta on havaintoja v. 1975 jälkeen).

Hailuodon kohteiden (Mäntyluoto ja Huilunnokka) hämähäkkifaunat eivät merkittävässä määrin eronneet toisistaan. Kaikilla kolmella Pohjanmaalle tyypillisistä punaisen listan hietikkolajeista (sulkasusihämähäkki, dyynitäplähyyppijä ja soratäplähyyppijä) on täällä merkittävät esiintymät. Hailuodon molemmat alueet ovat sekä soratäplähyyppijälle että sulkasusihämähäkille merkittäviä uusia esiintymiä. Useille paahdealueilla viihtyville lajeille (mm. *Sitticus saltator*, *Zelotes longipes* ja *Drassyllus pusillus*) kyseiset kohteet ovat Suomen pohjoisimmat löytöpaikat. Suomen pohjoisimpia löytöpaikkoja Hailuodon kohteet ovat myös lajeille *Micaria silesiaca*, *Improphantes decolor*, *Leptothrix hardyi* ja *Aelurillus v-insignitus*. Osa Hailuodon kohteilta löytyneistä lajeista (esimerkiksi *Trichopterna cito*) on pohjoisessa hyvin harvinaisia.

Alueiden säilyminen avoimena tai ainakin puoliavoimena on olennaista kaikille mainituille punaisen listan paahdelajeille, eikä alueella esiinny muita merkityksellisiä hämähäkkilajeja, joiden elinympäristövaatimukset olisivat tiettävästi ristiriidassa paahdeympäristöjen avartamisen tai puustonpoiston suhteen.

VIITTEET

Koponen, S., Pajunen, T. & Fritzén, N. R. 2013: Atlas of the Araneae of Finland. — Finnish Expert Group on Araneae; at: <http://biolcoll.utu.fi/arach/aran2013/aranmaps.htm>

Metsähallitus 2015: – Internet-sivut:

<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Hankkeet/LifeLuontohankkeet/paahdelife/Sivut/default.aspx>.

Pajunen, T., Fritzén, N., Koponen, S. & Lehtinen, P.T. 2010: Hämähäkit. – Julkaisussa: Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.). Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010, s. 357–369. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

LIITE 1. HUOMIONARVOISTEN LAJIEN ESITTELYT

Dyynitäplähyyppijä (*Sitticus distinguendus*) (NT) (Ha02–04, Ha06–07, 29 yks.; Ta10, 1 yks. Yht. 30 yks.)

Esiintyy lähinnä avoimilla harmailla dyyneillä ja dyynikankailla ja viihtyy paikoissa, joissa on kariketta ja kenttäkerroksen kasvillisuus on suhteellisen harva. Vaikka lajista on niukasti tuoreita havaintoja, se lienee tyypillinen Pohjanmaan rannikon rantadyneille mutta saattaa löytyä myös sisäjärvien rannoilta (yksi havainto Oulunjärveltä). Lajin eteläisin nykyesiintymä on Kalajoen Leton suojelualueella. Etelä-Suomesta on vain yksittäisiä löytöjä Hankoniemeltä, Yyteristä ja Ahvenanmaalta, mutta havaintoja ei ole saatu 1920-luvun jälkeen, vaikka dyynialueet yleensä ja lajin aikaisemmat esiintymätkin on viime vuosikymmeninä tutkittu. Laji toimii erittäin uhanalaisen (EN) ja erityisesti suojeltavan tiepistiäislajin, dyynikimopistiäisen (*Arachnospila consobrina*) isäntänä.

Sulkasusihämähäkki (*Pardosa plumipes*) (NT) (Ha02–07, 171 yks.; Ta08–12, 887 yks. Yht. 1058 yks.)

Perämeren rannikon hietikkolaji, jonka levinneisyys on Tornioista Kalajoen Leton suojelualueeseen asti. Itäinen laji, joka esiintyy EU:ssa ainoastaan Suomessa ja Ruotsissa. Lajin habitaattivaatimuksista tiedetään vain vähän, mutta ainakin Kalajoella se vaikuttaa viihtyvän rantaniityn ja sen yläpuolisen avoimen dyynialueen rajamailla. Vaikka lajista on niukasti tuoreita havaintoja, se vaikuttaa olevan paikallisesti hyvin runsaslukuinen, tämän selvityksen mukaan paikoin jopa vallitseva hämähäkilaji.

Rantavarpuhämähäkki (*Argenna patula*) (DD) (Ss01, 3 yks.)

Lajin esiintymisen painopiste on Pohjanmaan rannikko, josta kuitenkin ainut löytö 1975 jälkeen tehtiin Vaasassa 2015. Etelä-Suomen ainut löytöpaikka on Jurmon saarella sijaitseva pieni suo (löytöjä 1969–1973). Lajin tarkoista habitaattivaatimuksista Pohjanmaalla ei ole tietoa, mutta se esiintyy melko lähellä vesirajaa eikä liene paahdelaji. Vaasan yksilö löytyi järviruo'on korren sisältä. Ruoko- ja muut rantakasautumat saattavat olla lajille tärkeitä.

Soratäplähyyppijä (*Sitticus zimmermanni*) (DD) (Ha01, Ha03–07, 21 yks.; Ta08, 6 yks. Yht. 27 yks.)

Laji on Perämeren pohjukan harvinainen hietikko- tai soraikkolaji. Ruotsissa se esiintyy harvinaisena myös dyynikankailla ja valoisissa kanervikkoisissa mäntymetsissä sekä järvien sorarannoilla. Aikaisempia löytöjä Suomesta on ainoastaan Perämeren Maa- ja Ulkokrunneilta sekä Kemin Valkiakarilta, eikä havaintoja 1968 jälkeen saatu. Hailuodon ja Tauvon löydöt ovat kaikki uusia esiintymiä, Tauvon havainnot ovat lisäksi maakunnalle ensimmäiset ja Suomen eteläisimmät.